

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.02.059>
УДК 811.161.2'374.2:46

І.А. КАЗИМИРОВА, кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник відділу граматики та наукової термінології,
Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: kazymyrovai@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6309-0363>

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ДЖЕРЕЛА ЯК ТЕРМІНОГРАФІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

У статті схарактеризовано джерела історичного словника лінгвістичних термінів. Для опису лінгвістичного джерела застосовано поняття «лінгвістичний профіль джерела», що використовуємо для фокусування дослідницької уваги на тих аспектах аналізованої праці, які важливі для вивчення еволюції мовознавчого терміна. Змодельовано лінгвістичний профіль праць І.Г. Верхратського. Аналіз лінгвістичних джерел за вказаними параметрами уможливорює дослідження історії лінгвістичного терміна в мовознавчому тексті з урахуванням його контекстуального оточення й багатства синтагматичних та парадигматичних зв'язків. Лінгвістичний профіль джерела є фактичною основою словникових статей історичних словників лінгвістичних термінів різних жанрів.

Ключові слова: лінгвістичний термін, історичний словник лінгвістичних термінів, лінгвістичне джерелознавство, профілювання, лінгвістичний профіль джерела, мовна особистість.

Історичний словник лінгвістичних термінів — це багатоаспектна комплексна термінографічна праця, покликана відтворити формальну й семантичну еволюцію мовознавчих термінів, функціонування терміна в тексті, роль мовної особистості у творенні й кодифікації лінгвістичних термінів тощо.

В укладанні термінологічного словника суттєвим етапом є підготовча робота — добирання термінологічного матеріалу з його первинною систематизацією. Тому постає питання вибору джерел лінгвістичних термінів. Охоплення в словнику значного хронологічного відтинку — із XVII ст. до середини XX ст. — дає можливість вивчати як мову епохи, так і її мовні явлення, пропускаючи їх через сито сучасного наукового аналізу.

Цитування: Казимирова І.А. Лінгвістичний профіль джерела як термінографічний інструмент. *Українська мова*. 2020. № 2 (74). С. 59—73. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.02.059>

Розлогу характеристику джерел вивчення історії лінгвістичних термінів подав І.І. Огієнко в праці «Історія української граматичної термінології» [27]. Т.В. Баймут, який досліджував історію лінгвістичних термінів, про джерела їх вивчення писав так: «Питання про джерела можна вирішити по-різному: можна, наприклад, виходити з пам'яток лише граматичного характеру, наявних у конкретній мові (для одномовних словників), можна брати до уваги і не брати різні словники і, нарешті, максимально використати всі надійні писемні джерела східнослов'янських мов, рукописні та друковані» [1: 165]. Н.А. Москаленко, автор кількох розвідок з історії української лінгвістичної термінології [23; 24; 25], джерелами своїх праць вказала «1) граматики та граматичні праці XVI—XVII ст., що були поширені у східних слов'ян; 2) граматики української мови з кінця XVII ст. і до наших днів; 3) словнички української граматичної термінології; 4) найважливіші граматики української мови, під впливом яких створювалися граматики української мови та з яких поповнювалася українська граматична термінологія; 5) найважливіша література, в якій порушується питання про творення та впорядкування загальнонаукової і граматичної термінології» [24]. Зважаючи на час, коли було видано праці Н.А. Москаленко, до переліку не ввійшли багато джерел, використання яких не схвалювалося з огляду на державну політику зросійщення української мови, проте загальні настанови дослідниці можуть бути застосовані й сьогодні. Активізація історичних розвідок у царині лінгвістичної термінології відбулася лише в останні десятиліття; відповідно, до наукового обігу було введено нові джерела [13; 14; 15; 16; 17; 19; 20; 21; 34; 36; 37].

Отже, до джерельної бази вивчення еволюції лінгвістичної термінології української мови уводимо вторинні джерела, розподілені за такими групами: 1) граматики й підручники; 2) словники й енциклопедії; 3) монографії та наукові статті з лінгвістичної проблематики.

Щодо вибору джерел подамо короткий коментар.

1. Граматики української мови — узагальнювальна назва збірників, що містять статті з граматики. Хронологічно охоплено період із кінця XVI ст. (перші граматичні відомості трапляються в «Букварі» І. Федорова, 1564; у книзі «Кграмматыка словенська ѡзыка», Вільно, 1586, що була публікацією відомої рукописної статті «О осми частѣхъ слова»; «Адельфотесі», 1591; у праці Л. Зизанія «Грамматіка словенская», 1596) до 50-х рр. XX ст. — часу, коли українська лінгвістична термінологія переважно сформувалася. Граматики, видані після 50-х рр. XX ст., також проаналізовані в тих випадках, коли йдеться про сучасний стан терміна, історію якого розглянуто на матеріалі обраних праць. Важливими джерелами XVII ст. є «Грамматіки славенскиа правилное Сѣнтагма» М. Смотрицького (1619) та «Грамматыка словенская» І. Ужевича (1643). Початок XIX ст. ознаменований виходом у Петербурзі «Граматики малороссійскаго нарѣчія» О.П. Павловського (1818) — єдиної граматичної праці, виданої впродовж ста років на теренах підросійської України, через заборону російським урядом українського друкованого слова в школах та

офіційних установах. Увага до рідної мови та її граматичної будови посилювалася в західноукраїнських землях. Протягом 1822–1823 рр. у Галичині І. Могильницький написав «Граматику языка славено-русского», у передмові до якої аргументовано, на рівні тогочасної науки, довів самостійність української мови серед інших слов'янських мов.

До джерельної бази увійшли граматики, написані іншими мовами, — латинською («Грамматика слов'яно-українська» М. Лучкая, 1830); німецькою («Грамматика руської або малоруської мови в Галичині» Й. Левицького, 1834); польською («Грамматика руської мови» Й. Лозинського, 1846). У подальшому в Галичині опубліковано «Грамматику руського азыка» Я. Головацького (1849), «Граматику малоруського языка для шкіл парафіяльних в Галиції» Т. Глинського (1845), «Граматику руського языка» М. Осадци (1862), «Методичну граматику языка малоруського» П. Дячана (1865), «Граматику руського языка» О. Партицького (1871), «Граматику руського языка для школь середныхъ» О. Огоновського (1889), «Методичну граматику руської мови» І. Огоновського та В. Коцовського (1894). Усі вони були орієнтовані на галицьку мовну практику.

Важливим джерелом вивчення історії української лінгвістичної термінології є «Руська грамматика» С. Смаль-Стоцького і Т. Гартнера (1893). Після революції 1905 р. з'являється кілька граматик української мови в Східній Україні: «Коротка грамматика української мови» П. Залозного (ч. 1–2, 1906–1913), «Коротка грамматика для школи» та «Українська грамматика для школи» Г. Шерстюка (ч. 1–2, 1907–1909; перевидання — 1917–1933), «Українська грамматика» Є. Тимченка (1907), «Грамматика українського языка» І. Нечуя-Левицького (ч. 1–2, 1914). Ці праці використовували тільки для домашнього навчання й самоосвіти, оскільки українські школи в Російській імперії були заборонені.

У 1907–1908 рр. виходить і «Украинская грамматика» А. Кримсько-го, адресована учням старших класів гімназій та семінарій Придніпров'я, перший том якої є науковою розвідкою з української історичної фонетики, а другий том, у якому проаналізовано морфологію й синтаксис, є підручником.

Відкриття українських шкіл після 1917 р. зумовило появу нових граматик української мови. Вивчення цього періоду в історії мови й лінгвістичної термінології базуємо на таких працях: «Початкова грамматика української мови» О. Курило (ч. 1–2, 1917–1918), «Украинская грамматика» М. Грунського (1918), «Практична грамматика української мови» В. Сімовича (1918), «Коротенька практична грамматика української мови для дорослих» О.Н. Синявського (1918) та інших. Зауважимо, що не всі граматики удоступнені сучасному читачеві, тому цінними джерелами є «Галицькі граматики української мови першої половини ХІХ століття» М.С. Возняка (1911) та «Філологічні праці І. Могильницького» (1910), із яких можна скласти уявлення про відсутні сьогодні граматики І. Жуківського, Г. Паславського, Л. Слугоцького та І. Могильницького. Залучено до аналізу граматики інших слов'янських мов з огляду на їхній вплив на

українську лінгвістичну термінологію. До джерел увійшли також підручники для початкового навчання грамоти, Букварі 1845, 1861, 1871 рр.

2. Різні за обсягом словники — джерела вивчення історії лінгвістичних термінів, умовно розподіляємо за двома типами. I тип — словники граматичної термінології, видані в хронологічних межах аналізованого періоду («Історичний словник української граматичної термінології з передмовою про історію розвитку її» І.І. Огієнка, 1908; «Материалы к словарю грамматической терминологии восточно-славянских языков» Т.В. Баймута, 2014; «Правописний термінологічний словничок», 1921; «Російсько-український словник граматичних термінів» Ю. Грох-Грохольського, 1917; «Лингвистический словарь» Л.І. Жиркова, 1946), а також сучасні («Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів» С.Я. Єрмоленко та ін., 2001; «Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни» у 4-х тт. А.П. Загнітка, 2012; «Словник лінгвістичних термінів» Є.В. Кретеви́ча, Н.С. Родзевич, 1957; «Українська ономастична термінологія (проект)» В.В. Німчука, 1966; «Зміни й доповнення в списку ономастичних термінів» В.В. Німчука, 1968; «Показчик давніх слов'янських філологічних термінів» В.В. Німчука, 1985; «Словарь лингвистических терминов» О.С. Ахманової, 1966; «Лингвистический словарь Пражской школы» Й. Вахека, 1964; «Словник лінгвістичних термінів» Д.С. Ганича, І.С. Олійника, 1985; «Лингвистический энциклопедический словарь», гол. ред. В.М. Ярцева, 1990; «Словарь лингвистических терминов» Ж. Марузо, 1960; «Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія» О. Селіванової, 2006; «Словарь славянской лингвистической терминологии», т. I, 1977; т. II, 1979; «Українська мова. Енциклопедія», 2007; «Опыт исторического словаря русской лингвистической терминологии» в 5-ти тт. М.Г. Булахова, 2002). II тип — загальнономвні словники, які містять лінгвістичні терміни, що переважно належать до аналізованого періоду («Словник московсько-український» В. Дубровського, 1918; «Малоруско-німецькій словарь» С. Желеховського, 1886; «Російсько-український словник» за ред. А. Кримського, 1924–1933; «Русско-малороссийский словарь» Є. Тимченка, 1897; «Опыт южнорусского словаря» К. Шейковського, 1861); сучасні — «Етимологічний словник української мови», 1982–2012; «Словник української мови» в 11 тт., 1970–1980 тощо.

3. Монографії та наукові статті з лінгвістичної проблематики представлено значною кількістю праць. Найголовніші з них — розвідки Т.В. Баймута, А.О. Білецького, Р.Ф. Брандта, С.К. Булича, І.Г. Верхратського, П.Г. Житецького, О.Б. Курило, Н.А. Москаленко, В.В. Німчука, І.І. Огієнка, І.С. Свенцицького, О.Н. Синявського, І.Д. Фаріон, Ю.В. Шевельова, В. Ягича та ін. Зауважимо, що тривалий час у мовознавстві замовчувався період українізації 20–30-х рр. ХХ ст. І лише останнім часом фахівці мають змогу ознайомитися з науковим доробком цього періоду завдяки Електронній бібліотеці «Культура України». Передусім вартий уваги «Показчик української мови: матеріали по 1929 р.» Л.Ф. Червінської, 1929–1930. Це бібліографічний опис наукових статей, серед

яких статті Л.А. Булаховського, М.С. Грушевського, Б.Д. Грінченка, А.Б. Кримського, О.Б. Курило, І.І. Огієнка, М.П. Перегінця, О.Н. Сиявського, В.І. Сімовича, М.Ф. Сулими, Є.К. Тимченка та ін. У бібліотеці є також повнотекстові варіанти статей провідних українських мовознавців того періоду; їх також використано в підготовці словника як джерела лінгвістичних термінів.

Для опису лінгвістичного джерела історичного словника лінгвістичних термінів оперуємо поняттям «лінгвістичний профіль джерела». Процес концептуалізації як когнітивний механізм формування смислів спирається на низку мовленнєвих операцій, які людина застосовує у використанні мови. Визначальним у сприйнятті інформації є феномен спрямованості уваги, який має кілька позначень у когнітивній лінгвістиці: *висвітлювання, перспективізація, профілювання, фокусування* (Дж. Лакофф, Дж. Тейлор, Ч. Філмор, Р. Ленекер) [29: 92].

Мовна концептуалізація когнітивної операції профілювання базована на тезі про те, що людина має когнітивну здатність сприймати, інтерпретувати й описувати одну й ту ж референтну ситуацію по-різному, використовуючи різні мовні засоби. Це відбувається завдяки тому, що з усього об'єкту інформації людина обирає ту, яка для неї в цей момент найбільш важлива й значуща. Для опису перцептивного зв'язку між об'єктом фокусування й рештою перцептивного поля застосовують терміни *фігура і фон*, відношення між якими вперше описано данським гештальт-психологом Е. Рубіном.

Поняття лінгвістичного профілю джерела використовуємо для фокусування дослідницької уваги на тих аспектах аналізованого джерела, які важливі для вивчення еволюції мовознавчого терміна, тобто на таких вузлових моментах: I. «Зовнішня» критика джерела. 1. Час створення джерела. 2. Місце створення джерела. 3. Історико-культурна та мовна ситуація в регіоні створення джерела. 4. Автор джерела, його вік, освіта, світоглядні позиції тощо. 5. Мотиви та обставини створення джерела. 6. Оцінка джерела в мовознавчих працях. 7. Праці, які лягли в основу аналізованого джерела. II. «Внутрішня» критика джерела. 1. Повнота охоплення мовних ярусів. 2. Терміни на позначення мовознавчих понять, їхня ієрархічна організація. 3. Орієнтація автора на питому українську / запозичену лексику на позначення мовознавчих понять. 4. Особливості вживання лексичних одиниць на позначення мовознавчих понять у тексті джерела, їхня парадигматика й синтагматика.

У разі, якщо використовуємо як джерела кілька праць одного автора, укладаємо лінгвістичний профіль праць автора (ілюструємо такий профіль на прикладі аналізу праць І.Г. Верхратського).

Лінгвістичний профіль наукових праць І.Г. Верхратського

Праці: «В справі народного язика» (1874); «Кілька слів о словарі О. Партицького (1875)»; «Одвіт О. Партицькому на его замітку, вимірену против статъи: «Кілька слів о словарі О. Партицького» (1876); «Знадоби до слова-

ря южноруського» (1877); «Замітка на одвіт п. Партицького» (1894); «Знадоби до пізнання угорско-руських говорів. Словарець» (1899); «Про говор галицьких лемків» (1902); «Злобні видумки д-ра Івана Франка» (1907); «Говір батюків» (1912); «Наша правопись» (1913); «Неможливі пуризми» (1913).

І. «Зовнішня» критика джерела / праць автора.

1. [Час створення джерела / праць]. 1874–1913 рр.

2. [Місце створення джерела / праць]. Галичина.

3. [Історико-культурна та мовна ситуація в регіоні створення джерела / праць]. Автор характеризує тогочасну мовну ситуацію так:

«Я вже вчасно jako ученик нормальних і низших гімназийних кляс пізнав декотрі утвори галицьких народних писателів і, мимо пануючого в тім часі мерзкого язичя, я їх полюбив. Та любов ширшала, коли то зачали виходити “Вечерниці”, а від часу, коли то прочитав Шевченка (вид. з р. 1860) і кілька інших українських діл (Котляревського, Куліша, М. Вовчка і других), я пламенно обняв рідний язик, але з жалем помітив я, що мимо одборности язикової українських писателів, руска термінологія слаба і неvistарчаюча» [3];

«З термінологію [зоологічною. — І. К.] я мав з почину великий клопіт. Старав ся писати по народному, але багато термінів мені недоставало. Отож я помагав собі словарцем російским Шмідта, який іменно тоді був у нас дуже в моді» [Там само];

«Збираючи пильно <...> пісні людові і всякі терміни людові, я розширив свою дійність і заняв ся загалом рускою термінологією, котра була в дуже жалкім стані. Народовці були горячими приклонниками Шевченка, горячими приклонниками народного слова, та на жаль в термінології були слабі; в їх бесіді тяжко значила ся «староруська», язичарска гаканина, котру вправді ненавиділи, але від неї не могли зовсім слобонитись так, що в початку язик народовців від язичя «старорусинів» майже лише правописею розличав ся. Я кожде слово провірював і старав ся в людових говорах найти одвітні слова. Перші студії людової галицької бесіди я чинив в околиці мого родимого села, в Більчи золотім коло Заліщик, в Зарубинцях і Пізнанці коло Тернополя і в близшій околиці Львова. Як сказано, я розширив своє ділане загалом на наш язик літературний, хоть головно таки я займав ся природною історією. Те все було для мене неvistарчаючим. Тому почав я збирати вирази і назви природописні між людом і переконував ся що раз більше, що у нашого люду бесіда богата, що термінологія природописна повинна з жерела людового черпати і на тій підставі розвивати ся» [Там само];

«Доселі так вело ся у народовців, що на термінологію не дуже зважано, терміни брано по найбільше з польського або російського, і зовсім тим вдоволяли ся; в ряди годи лучало ся подибати якийсь термін руский (український). Тепер зовсім инакше; іменно термінологія і номенклатура природної історії основана на виразах і назвах в наших говорах а так сотворено ні від кого не зичену, нашу, питоменну термінологію і номен-

клятуру. Та все єдино тільки для нас може мати вагу. Чим більше розвиває ся знанєє языка, тим зовсім природно мої з люду взятї слова або на людовій основі утворені вирази стають загально народними. Розуміє ся, відшукати свої вирази в рідній бесїдї єсть обовязком люблячого рідний язык, але я далекий від того, щоби уважати се діло чимсь великим і славним» [Там само].

4. [Автор джерела / праць, його вік, освіта, світоглядні позиції тощо]. Іван Григорович Верхратський (псевдоніми — Любарт Горовський, Любарт Співомір Лосун, Подоляк, Щипавка) (24 квітня 1846 р., с. Більче-Золоте, нині Борщівського р-ну Тернопільської обл. — 29 листопада 1919 р., Львів) — український галицький натураліст, педагог, мовознавець, письменник, громадський діяч, дослідник мови та фольклору лемків. Автор приблизно 200 друкованих праць. Заклав підвалини української наукової термінології. 1868 р. закінчив філософський (за даними «Української Радянської енциклопедії» — філологічний) факультет Львівського університету та природничі курси в Кракові (1874 р.).

«Хотячи працювати для народу, я обрав собі скромну, а вимагаючу великої праці пайку: дослідження і розвивання рідного языка» [8: 12]; «бесїда гірняків заховала нам не один вираз древній, старинний, а збирання таких виразів має найбільшу вагу, бо, ніде правди діти, вони чимраз більше витісняються словами народними» [7: 1]; «декотрі вирази можуть стати корисними для пізнання світогляду нашого люду» [3: 16]. У статті на позначення української мови вжито словосполучення «руський язык», «малоруський язык», оскільки І. Верхратський зазначає: «Наш люд в Галичині, на Буковині і в Угорщині називає себе Русинами, Руснаками, руськими людьми, а свою віру називає прямо «руською», відтак «назва українці для галичан буде провінціоналізмом» [18: 22, 433];

«критика наукова не зважає на особистість, а тільки на правду», «часпора зняти полуду з очей» [6: 4];

«Для обміну словесного необхідно прийняти в головному один говір. Язык літературний може уважатись головною рікою, котру заселяють наріччя — ніби притоки. У літературнім язиці треба завести повну однастайність у формах. Усі слова народні становлять принаймні лексичне багатство языка. Однак щодо уживання слів місцевих, мусить бути — так сказати — якийсь регулятор щодо форм: які вживати, які — ні» [4: 495];

«суміш мов, яка процвітає, <...> — це мовне партацтво» [6: 40].

5. [Мотиви та обставини створення джерела / праць]. Розкрито в кожній конкретній праці.

6. [Оцінка джерела / праць у мовознавчих колах]. «Кращий знаток української діалектології» [30: 157]; «збираючи слова народні понад 30 років між нашим людом, він знає їх велику силу» [28: 37]; «Про діалект галицьких лемків. Внесок до слов'янської філології» — І. Франко вважає, що це «дуже цінна спеціальна праця» [31: 22]; «численні діалектологічні праці І. Верхратського є «дилетанськи-безпорадними описами» [35: 72]; Праці дослідника мають «історико-пізнавальне значення» [32: 68]; «Іван

Верхратський в історії української мови — це загальноновизнаний діалектолог та лексиколог, відомий громадський діяч Галичини, знаний просвітитель і будитель культурно-національного життя свого краю, великий патріот, який завжди залишався вірним своїм переконанням» [22: 140].

7. [Праці, які лягли в основу аналізованих розвідок]. Науковим підґрунтям його роботи є великий фактичний матеріал та численні зразки народної бесіди, а це — «надійний матеріал для характеристики говору» [26].

II. «Внутрішня» критика джерела / праць.

1. [Повнота охоплення мовних ярусів].

2. [Терміни на позначення мовознавчих понять, їхня ієрархічна організація]:

«Кулішівка» [9: 10], 1. *надеж* [Там само: 32], *nominat. sing.* [2: 17], *акцент* (сучасн. *наголос*) [11; 2: 7], *аористи: писаў-бы-м* [2: 139], *безпідметові речення так звані* [Там само: 154], *бесіда зависіма або ускісна* [Там само: 147], *будущик* [Там само: 9], *будущик стану дійного* [12: 5], *будущик* [2: 142], *викличники* [Там само: 163], *вимет голосівки* [12: 19], *відсаджені поняття (abstracte Begriffe)* (сучасн. *абстрактні поняття*) [2: 10], *відтінок значіння* [4], *встав голосівок* [12: 19], *всув голосівок* [Там само: 18], *всувне л* (сучасн. *л-епентетикум*) [Там само: 3], *втрут голосівки* [Там само: 18], *глагол* [10: 18], *глагол довершений* [2: 142], *глагол недовершений* [Там само: 142], *глагол неперехідний (verba intransitiva)* [Там само: 10], *глагол помічний* [4], *глаголи (verba)* [2: 131], *глаголи многократні (verba iterativa)* [Там само: 19], *глаголи неперехідні* [Там само: 110], *глаголи частливі (verba iterativa)* [Там само: 37], *говор* [4], *говори* [9: 20], *голосівка* [2: 23; 9: 10, 20], *голосівка назвучна: воко, вовес* [12: 2], *голосівки* [2: 5], *голосівочня (Vocalismus)* [12: 9], *гортанні к, г, ґ, х* [2: 71], *гражданка* [9: 3], *граматик* [11], *граматика* [10: 3; 12: 9; 9: 10], *граматикарь* [4], *граматичні форми* [9: 16], *давноминувшик стану дійного* [2: 142], *дайник (dativus)* [Там само: 115], *дайник приналежностний* [Там само: 157], *деклінація* [Там само: 7], *дієприложник: пахнячий* [Там само: 110], *дієслово, глагол* [10: 20], *другий надеж* [Там само: 18], *енклітичний дайник си (сі) служить для узагальнення поняття: де-сі, коли-сі* [2: 14], *заіменник* [Там само: 8; 9: 30], *заіменник зворотний (pr. reflexivum)* [2: 128], *заіменники (Pronomina)* [Там само: 126], *заіменники відносні (pr. reflexiva)* [Там само: 128], *заіменники вказні (pr. demonstrativa)* [Там само: 127], *заіменники личні (pr. personalia)* [Там само: 126], *заіменники неопределені (pr. indefinita)* (Там само: 128), *заіменники определені (pr. definita)* [Там само: 128], *заіменники питальні (pr. interrogativa)* [Там само: 128], *заіменники привласні (pr. possessiva)* [Там само: 127], *закінчення* [9: 22], *замкнені склади* (сучасн. *закриті*) [Там само: 19], *заник голосівок* [12: 19], *заник суголосок (Schwund von Consonanten)* [2: 82], *занікування* (сучасн. *негація*) [Там само: 155], *зворотня* (сучасн. *фразеологія*) [10: 8], *звук* [9: 10], *звучні суголоски* [Там само 2: 88], *звучня (Lautlehre)* [Там само: 23; 12: 9], *здвоєне суголосок (Consonantenferdoppelung)* [2: 79], *зложенє (Composition)* [Там само: 102], *зложеній приіменник* [Там само: 160], *зложені пні іменні (Componirte Nominalstämme)* [Там само: 101], *зложенія* (сучасн. *основоскладання*) [Там само: 11], *зло-*

женя [12: 39], значіне лексикальне [4], значіня слова [10: 7], знеподобнене (сучасн. дисиміляція) [12: 22], знеподобнене суголосок (*Dissimilation der Consonanten*) [2: 78], зовник (*vocativus*) [Там само: 115], зовник [Там само: 10], іменняк (*nomīnativus*) (сучасн. наз. відм.) [2: 4, 7, 61, 115; 9: 31], іменняк числа многото [12: 3], кирилиця [9: 3], кляса *V* (дієслова) [Там само 2: 8], кованя слів [10: 8], корінь [11], корінь слова [10: 5], ладня слів (сучасн. синтаксис) [2: 13], лексикальний (сучасн. лексичний) [10: 4], лексикарь [4], лице *I* [2: 8], лице *3* [Там само: 8], лінгвіст [4], минувший час [2: 160], минувший [Там само: 9], минувший стану дійного [12: 5], містник (*locativus*) (сучасн. місцевий відмінок) [2: 7, 115], многе число [Там само: 7], наголос (*Accent*) [Там само: 56; 12: 20], наголос сталий [2: 6], названя місцевини [9: 9], назвище (сучасн. прізвище) [Там само: 9], назвучне *o* [2: 35], накінчик (сучасн. закінчення) [Там само: 119], наросток [9: 46], наросток теперішниковий [2: 140], наросток уменшительний [12: 37], неопреділеник (*Infinitivus*) (сучасн. інфінітив) [2: 9, 138], нові слова [10: 5], одличник (*Superlativ*) [2: 11], падеж [9: 18], падежня (наука про падежі *Casuslehre*) [2: 154], пень [Там само: 7], пень містоименний [11], передставка *в* [2: 35], передставне *й* [Там само: 36], переємник (*accusativus*) (сучасн. знах. відм.) [Там само: 10, 115], переливний звук (сучасн. у-нескладове) [Там само: 4], переставка суголосок (*Consonantenversetzung*) [Там само: 89; 12: 3], підмет граматичний [2: 154], підмет логічний [Там само: 154], підмет неопреділений [Там само: 145], плавні *л, р* [Там само: 60], пнетвір (*Stammbildungslehre*) [Там само: 90; 12: 3], повельник (сучасн. наказовий спосіб) [2: 4], повельникові форми (сучасн. форми наказового способу) [Там само: 5], повноголосе [Там само: 54; 12: 18], повноголосе вторичне [12: 18], полонизм [4], польонізми [9: 13], понебні *й, ч, ж, ш* [2: 65], порівнальник (*Comparativ*) (сучасн. форма ступеня порівняння) [Там само: 11], порівняльник приложників [12: 38], правопись етимольогічна [9: 5], правопись фонетична [Там само: 10], правопись шкільна [Там само: 5], предмети неживучі [2: 8], прибавка голосівок [12: 19], прибавка суголосок (*Zusatz von Consonanten*) [2: 80; 12: 27], придихове *г* [2: 35], приложник [Там само: 8], приложникове закінчення [9: 22], присловник [2: 12], прихвальна частиця [11], причасник (дієприсловник) [2: 9, 138], причасник минушика дійного стану [Там само: 138], причасник приложниковий [Там само: 144], причасник теперішника стану страдного [Там само: 138], причасник теперішного часу [Там само: 140], причастие минушого часу на *в, ла, ло* [4], провинціоналізм [Там само], реченя условне [2: 147], рід женьський [9: 32], рід мужеский [Там само: 32], рід середний [Там само: 32], рідник (*genitivus*) [2: 7, 115], рідник многостний [Там само: 154], рідник недостатний [Там само: 154], рідник часовий [Там само: 155], рідник частний [Там само: 155], рідник якостний [Там само: 155], річня (сучасн. фразеологізм) [Там само: 13], рядовик (*Positiv*) премудрий [Там само: 11], синонім [4], сичні *с, з, ц* [2: 61], склади отверті [9: 30], склонене суцників (*Declination der Substantive*) [2: 115], слова виведені (*vocabula derivata*) [Там само: 18], слова збірні [Там само: 10], слова зложені [12: 38], словар [10: 3], словар повний [Там само: 4], словар приручний [Там само: 4], словарець [Там само: 21], словарчик [12: 7],

словня (*Wortbildungslehre*) (сучасн. лексика) [10: 5; 2: 17], слово зложене: жовтобрюх [2: 15], слово льокальне [11], слово людове [9: 45], словолад (*Syntaxlehre*) [2: 143; 12: 3], словострой [2: 13], словотвір (*Wortbildungslehre*) (сучасн. словозміна, формотворення) [Там само: 115; 12: 42], сполучник [12: 85], сполучник допустний [2: 145], сполучник супротивний [Там само: 14], сполучник умовний [Там само: 145], сполучник часовий [Там само: 145], сполучники [Там само: 162], сполучники допустні: хоц [Там само: 162], сполучники заключні: ото-ж [Там само: 162], сполучники звязкові [Там само: 162], сполучники намірні: аби, жеби [Там само: 162], сполучники обяснительні: же, ож [Там само: 162], сполучники порівнательні [Там само: 162], сполучники причинні [Там само: 162], сполучники роздільні [Там само: 162], сполучники супротивні [Там само: 162], сполучники умовні [Там само: 162], сполучники часові [Там само: 162], стан дійний [Там само: 9], стан страдний [Там само: 9], стройня поздогадна — коли підмет в однині, а присудок у множині (моя родинонька, позходьтєся ку мне) [Там само: 144], стяганє і випад складів [12: 19], стягнена (зложена) форма [9: 32], стягненя глаголів (кує = ке) [2: 6], суголоски (сучасн. приголосні) [9: 10, 18, 20], суголоски глухі [2: 5, 88; 12: 3], суголоски звучні [2: 5], суголосня (*Consonantismus*) [Там само: 59], суголосочня (сучасн. консонантизм) [12: 21], суцник [2: 7], суцник глагольний [10: 18], суцники [9: 17], суцники вменшительні [2: 10], суцники женські [9: 17], суцники женського рода [Там само: 18], суцники збірні (*collectiva*) [2: 99], творник (*ablativus*) [Там само: 7, 115], творник обмежний [Там само: 159], творник орудний (*ablativus instrumenti*) [Там само: 14, 159], творник путевий [Там само: 159], творник часовий [Там само: 159], теперішник [Там само: 8, 131], теперішник повістний (повіствуючий *praesens historicum*) [Там само: 147], термін [10: 21], третій падеж [2: 7], уковані вирази [10: 8], уподобненє (сучасн. асиміляція) [2: 38], уподобненє суголосок (*Assimilation der Consonanten*) [Там само: 78; 12: 27], ускісний падеж (сучасн. непряий відмінок) [2: 4], умовник давноминувшика (*Plusquamperfectum*) [Там само: 139], філологія, фільольогія [9: 22], фільольог [11], флексия [2: 7], фонетика [9: 17], форма повельникова [2: 146], форми вменшительні приложників: меншкый, старшкый [Там само: 12], форми вменшительні при словників [2: 12], форми глагольні [Там само: 140], форми неповноголосні [Там само: 6], форми повноголосні [Там само: 6; 9: 54], форми спряганя [12: 4], частица (сучасн. частка) [2: 7], частиця [Там само: 12], частиця заперечна [2: 163], частиця питальна [Там само: 163], частиця порівнательна [Там само: 161], числівник умножний [Там само: 8], числівники (*Numeralia*) [Там само: 129], числівники дробові (*n. proportionalia*) [Там само: 131], числівники дробові [Там само: 8], числівники збірні (*n. collectiva*) [Там само: 131], числівники збірні [Там само: 8], числівники неопреділені (*n. cardinalia*): кус, мнього [Там само: 131], числівники неопреділені [Там само: 8], числівники основні (*n. cardinalia*) (сучасн. кількісні) [Там само: 129], числівники порядкові (*n. ordinalia*) [Там само: 130], числівники роздільні [Там само: 8], числівники умножні (*n. multiplicativa*): двоякый [Там само: 131], число двоїне [Там само: 122], число єдиничне (*numerus singularis, еднота*) [Там само:

115], *число многе* (*numerus plularis, многота*) [Там само: 115; 9: 31], *чужі слова* [9: 20, 26], *язик* [10: 3; 9: 3], *язик літературний* [4], *язик літературний* [2: 15], *язик народний* [9: 54], *язик староруский* [Там само: 55], *язикознавство* [2: 20], *язиче* [9: 56].

У працях представлено мовознавчу термінологію всіх мовних рівнів.

4. [Орієнтація автора на питому українську / запозичену лексику на позначення мовознавчих понять]. І.Г. Верхратський уживає питомі терміни, зрідка супроводжуючи їх німецькими чи латинськими відповідниками. Учений вважає, що не варто змішувати шкільну й наукову термінологію. У шкільній переважають українські номінації, в науковій — запозичені: «В шкільних книжках *vocales* звать ся “самозвуки” а *consonantes* “шелестівки”. Розуміє ся, що в школі повинні ті терміни вживати ся, які находять ся в приписаних книжках. Поправляти ті терміни перед учениками єсть зовсім неодвітно. Ми пишемо тут не книжку шкільну, тож позволимо собі що до тих термінів на слідуєчі мізкованя. Єсли принято “самозвуки” на *vocales*, то опоруч на *consonantes* було б “созвучні”. Та великі поступники не допускають слова звук, а лише “згук, гук”. <...> *Consonantes* названо “шелестівки”. Шелест значить *Rauschen, Sausen*. Руский термін повинен предся бути такий, щоби означав вірно річ» [9: 19–21].

«Живе слово народа — се ріка величава текуща з жерел глибоких, котра запони не знає; трище вона свіжими струями, а не раз — розуміє ся по упливі віків — значно удаляє ся від прежнёго свого русла. Та все-ж заперечити не дасть ся, що словарь і граматика по можности вірно унявши язык в тій стадії, в якій він находить ся, значну діють прислугу самому языку, становлять ся ёго регуляторами благодатними» [10: 3].

5. [Особливості вживання лексичних одиниць на позначення мовознавчих понять у тексті джерела / праць, їхня парадигматика й синтагматика]. Широко вживані варіанти термінів (ономасіологічні, графічні, словотвірні, морфологічні); авторські терміни (*суголоски, суголосня, суголосочня*) тощо.

Поданий у статті лінгвістичний профіль джерела дає змогу провести первісну систематизацію мовного матеріалу, представленого в аналізованих працях І.Г. Вернадського, а також увиразнити світоглядні позиції вченого в науковому й історико-культурному контекстах.

Аналіз лінгвістичних джерел за вказаними параметрами уможливує дослідження історії лінгвістичного терміна в мовознавчому тексті з урахуванням його контекстуального оточення й багатства синтагматичних та парадигматичних зв'язків. Лінгвістичний профіль джерела / праць є фактичною основою словникових статей історичних словників лінгвістичних термінів різних жанрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баймут Т.В. Історичний словник української граматичної термінології (автореферат). *Вибрані наукові праці*. Ніжин, 2014. С. 163–172.
2. Верхратский І. Про говор галицких лемків. Львів, 1902.
3. Верхратский І. Неможливі пуризмизми. *Збруч*. 1913. URL: <https://zbruc.eu/node/13516>.

4. Верхратський І. В справі народного язика. *Правда*. 16 (28) серпня. Львів. 1873. С. 495–499.
5. Верхратський І. Знадоби до пізнання угорско-руських говорів. Словарець. *Відб. із Записок НТШ*. Т. 27–30. Львів, 1899.
6. Верхратський І. Одвіт О. Партицкому на его замітку, вимірену против статьи: «Кілька слів о словарі О. Партицкого». Львів, 1876.
7. Верхратський І. Знадоби до словаря южноруського. Львів, 1877.
8. Верхратський І. Злобні видумки д-ра Івана Франка. Львів, 1907.
9. Верхратський І. Наша правопись. Львів, 1913.
10. Верхратський І. Кілька слів о словарі О. Партицкого. [Львів], 1875.
11. Верхратський І. Замітка на одвіт п. Партицкого. *Дѣло*. 1894. URL: <https://zbruc.eu/node/94521>.
12. Верхратський І. Говір батьюків. *Збірник Філологічної секції НТШ*. Т. 15. Львів, 1912.
13. Горда О.М. Становлення та розвиток словотвірної термінології в галицьких шкільних граматиках української мови (друга пол. XIX — поч. XX ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2016. 353 с.
14. Захарчин В.В. Українська мовознавча термінологія кінця XIX — початку XX століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1995. 26 с.
15. Кацімон О.А. Теоретичні і практичні аспекти діяльності українських мовознавців на Буковині в кінці XIX — на початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Чернівці, 2010. 20 с.
16. Козелко І.Р. Лінгвістична термінологія В. Сімовича в контексті граматики кінця XIX — першої половини XX століття: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2019. 277 с.
17. Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині: монографія. Івано-Франківськ, 2014.
18. Лосун. Замітки язикові. *Зоря*. Львів, 1892. Ч. 24. С. 472–474. URL: <https://zbruc.eu/node/57539>.
19. Мамчич І.П. Мовознавча спадщина Василя Чапленка: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2002. 22 с.
20. Медведь О.В. Українська граматична терміносистема (історія та сучасний стан): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2001. 17 с.
21. Микитюк В.І. Літературна і наукова спадщина О. Огоновського: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Львів, 1995. 19 с.
22. Микитюк О. Іван Верхратський — діалектолог. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2004. Вип. 34. Част. II. С. 137–141.
23. Москаленко Н.А. Из истории украинской грамматической терминологии: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.02. Киев, 1955. 366 с.
24. Москаленко Н.А. Нарис історії української граматичної термінології. Київ, 1959.
25. Москаленко Н.А. Нарис історії української пунктуаційної термінології. Одеса, 1959.
26. Москаленко А.А. Нарис історії української діалектології. Одеса, 1961. Вип. I.
27. Огієнко І.І. Історичний словник української граматичної термінології з передмовою про історію розвитку її. Київ, 1908.
28. Огляд життя і діяльності Івана Верхратського. *Зоря*. 1895. Ч. 2. С. 37–38.
29. Серова И.Г. Когнитивные механизмы формирования гендерных смыслов. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2007. № 4 (013). С. 92–97.
30. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. *Зібрання творів у 50-ти т.* Київ, 1984. Т. 41. С. 194–470.
31. Франко І. Наше літературне життя в 1892 році. *Зібрання творів у 50-ти т.* Київ, 1981. Т. 29. С. 7–22.
32. Худаш М.Л. І.Г. Верхратський (до 125-річчя з дня народження). *Мовознавство*. 1971. № 4. С. 63–68.
33. Чернобров Ю.А. Формування синтаксичної термінології в українському мовознавстві XIX — I пол. XX ст.: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2017. 303 с.
34. Чернобров Ю. Історія синтаксичних термінів української мови: XIX — перша половина XXст. Київ, 2019.
35. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців. Київ, 2002.

36. Якимович-Чапран Д.Б. Лексика на позначення наукових понять з мовознавства у пам'ятках української мови XVI–XVII ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2009. 20 с.
37. Ярошевич І.А. Українська морфологічна термінологія XX — початку XXI ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2008. 20 с.

REFERENCES

1. Baimut, T.V. (2014). Historical dictionary of Ukrainian grammatical terminology (author's abstract of the thesis). *Selected scientific works*. Nizhyn (in Ukr.).
2. Verkhratskyi, I. (1902). About Dialect of the Galician Lemkas. Lviv (in Ukr.).
3. Verkhratskyi, I. (1913). Impossible purisms. *Zbruch*. URL: <https://zbruc.eu/node/13516> (in Ukr.).
4. Verkhratskyi, I. (1873). Regarding the national language. *Pravda*, 16 (28) August. P. 495–499. Lviv (in Ukr.).
5. Verkhratskyi, I. (1899). ZnadobY do piznannIA UHORSKO-RUSkykh hovoriv. *Slovarets. Vidb. iZ Zapysok NTSh*. Vol. 27–30 (in Ukr.).
6. Verkhratskyi, I. (1876). Odvit O. Partytskomu na eho zamitku, vimirenu protyv staty: “Kilka sliv o slovari O. Partytskoho”. Lviv (in Ukr.).
7. Verkhratskyi, I. (1877). Requirements for the Southern-Russian Dictionary. Lviv (in Ukr.).
8. Verkhratskyi, I. (1907). Malicious inventions of Dr. Ivan Franko. Lviv (in Ukr.).
9. Verkhratskyi, I. (1913). Our orthography. Lviv (in Ukr.).
10. Verkhratskyi, I. (1875). Some words about O. Partytskyi's dictionary. Lviv (in Ukr.).
11. Verkhratskyi, I. (Note on the of Partytskyi's answer. URL: <https://zbruc.eu/node/94521> (in Ukr.).
12. Verkhratskyi, I. (1912). Hovir batiukiv. *Zbirnyk filolohichnoi sekti NTSh*. Vol. 15. Lviv (in Ukr.).
13. Horda, O.M. (2016). Establishment and evolution of word formation terminology in Halychyna school grammar books of the Ukrainian language (the second half of the 19th — the first half of the 20th century): diss. ... cand. philol. sciences: 10.02.01. 353 p. Lviv (in Ukr.).
14. Zakharchyn, V.V. (1995). Ukrainian linguistic terminology at the end of the 19th — the beginning of the 20th century: author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 26 p. Kyiv (in Ukr.).
15. Katsimon, O.A. (2010). Theoretical and practical aspects of the activity of Ukrainian linguists in Bukovyna at the end of the XIX-th — beginning of the XX-th centuries: author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 20 p. Chernivtsi (in Ukr.).
16. Kozelko, I.R. (2019). Linguistic terminology of V. Simovych in the context of grammars of the end of the XIX — first half of the XX century: diss. ... cand. philol. sciences: 10.02.01. 277 p. Lviv (in Ukr.).
17. Lesiuk, M. (2014). Formation and development of the Ukrainian literary language in Galicia. Ivano-Frankivsk (in Ukr.).
18. Losun (1892). Language notes. *Zoria*, 24, 472–474. Lviv (in Ukr.). URL: <https://zbruc.eu/node/57539>.
19. Mamchych, I.P. (2002). Vasyl Chaplenko's Linguistic Heritage: author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 22 p. Dnipropetrovsk (in Ukr.).
20. Medved, O.V. (2001). Ukrainian grammatical terminology system (history and current state): author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 17 p. Kharkiv (in Ukr.).
21. Mykytiuk, V.I. (1995). Literary and scientific heritage of Omelian Ohonovskiy: author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 19 p. Lviv (in Ukr.).
22. Mykytiuk, O. (2004). Ivan Verkhratskyi as a dialectologist. *Visnyk of the Lviv University. Series Philology*, 34, Vol. II, 137 — 141 (in Ukr.).
23. Moskalenko, N.A. (1955). From the history of the Ukrainian grammatical terminology. Kyiv (in Ukr.).
24. Moskalenko, N.A. (1959). Essay on the history of the Ukrainian grammatical terminology. Kyiv (in Ukr.).
25. Moskalenko, N.A. (1959). Essay on the history of the Ukrainian punctuation terminology. Kyiv (in Ukr.).
26. Moskalenko, A.A. (1961). Essay on the history of the Ukrainian dialectology. Vol. 1. Odesa (in Ukr.).

27. Ohiienko, I.I. (1908). Historical dictionary of Ukrainian grammatical terminology with a preface about the history of it. Kyiv (in Ukr.).
28. Review of the life and work of Ivan Verkhratskyi (1895). *Zoria*, 2, 37–38 (in Ukr.).
29. Serova, I.G. (2007). Cognitive mechanisms of sense formation in the sphere of gender. *Issues of Cognitive Linguistics*, 4 (013), 92–97 (in Rus.).
30. Franko, I. (1984). Historical Essay about Ukrainian-Ruthenian Literature till 1890. *Collected works: in 50 vol.* Vol. 41. Pp. 194–470. Lviv (in Ukr.).
31. Franko, I. (1981). Our literary life in 1892. *Collected works: in 50 vol.* Vol. 29. Pp. 7–22. Lviv (in Ukr.).
32. Khudash, M.L. (1971). I.H. Verkhratskyi (to the 125th anniversary of his birth). *Linguistics*, 4, 63–68 (in Ukr.).
33. Chernobrov, Yu.A. (2017). Formation of syntactic terminology in Ukrainian linguistics in XIX — I part of XX century: author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 303 p. Kyiv (in Ukr.).
34. Chernobrov, Yu.A. (2019). History of Ukrainian syntactic terms: XIX — I part of XX century. Kyiv (in Ukr.).
35. Shevelov, Yu. (2002). Portraits of Ukrainian linguists. Kyiv (in Ukr.).
36. Yakymovych-Chapran, D.B. (2009). The lexis (lexicon) for designation of notions from science of linguistics in the relicts of Ukrainian language of XVI — XVII c.: author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 20 p. Lviv (in Ukr.).
37. Yaroshevych, I.A. (2008). Ukrainian morphological terminology (the 20th century — the beginning of the 21st century): author's abstract of the thesis of the Candidate of Philological sciences: 10.02.01. 20 p. Kyiv (in Ukr.).

Статтю отримано 05.03.2020

Iryna Kazymyrova, PhD in Philology,
Senior Researcher of the Department of Grammar and Scientific Terminology,
Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine
4 Hrushevskiy St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: kazymyrovai@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6309-0363>

LINGUISTIC PROFILE OF SOURCE AS A TERMINOGRAPHICAL TOOL

The article characterizes the sources of the historical dictionary of linguistic terms. The source base for the study of the evolution of Ukrainian linguistic terminology includes secondary sources, divided into such groups: 1) grammars and textbooks; 2) dictionaries and encyclopedias; 3) monographs and scientific articles on linguistic issues.

The concept of “linguistic profile of the source” is used to describe the linguistic source of the historical dictionary of linguistic terms. The conceptualization process as a cognitive mechanism of the meaning formation is based on speech operations that a person uses in language usage. Determinant in the perception of information is the phenomenon of attention, which has several designations in cognitive linguistics: highlighting, perspectivization, profiling, focusing. The linguistic conceptualization of the cognitive profiling operation is based on the thesis that a person has the cognitive ability to perceive, interpret and describe the same reference situation differently, using different linguistic means. It is because a person chooses the most important and significant information for him at this moment from all other. Terms figure and background are used to describe the perceptual connection between the object of focus and the rest of the perceptual field. The links between terms figure and background at first were described by the Danish Gestalt psychologist E. Rubin.

The concept of a linguistic profile of source is used to focus the researches attention on those aspects of the analyzed sources that are important for studying the evolution of the linguistic term. The following key points are 1. “External” criticism of the source. 1. Time of the source creation. 2. Place of the source creation. 3. The historical and cultural and linguistic situation in the region of the source creation. 4. The author of the source, its age, education, worldview, etc. 5. Motives and circumstances of the source creation. 6. Estimation of the source in linguistic

works. 7. Works that are the basis of the analyzed source. II. “Internal” source criticism. 1. Complete coverage of language tiers. 2. The terms that denote the linguistic concepts, their hierarchical organization. 3. The author’s orientation on the specific Ukrainian / borrowed vocabulary to describe linguistic concepts. 4. Features of the usage of lexical units to denote the linguistic concepts in the source text, their paradigmatics and syntagmatics. This article is modelled the linguistic profile of I.H. Verkhratskyi’s works.

The analysis of linguistic sources by these parameters makes it possible to present the history of a linguistic term in a linguistic text, taking into account its contextual environment and the richness of syntagmatic and paradigmatic connections. The linguistic profile of the source/works is an actual basis of dictionary articles of historical dictionaries of linguistic terms of different genres.

Keywords: *linguistic term, historical dictionary of linguistic terms, linguistic source studies, profiling, linguistic profile of a source, language personality.*